

**МЕТАФОРИЗАЦИЯ НА СПЕЦИАЛИЗИРАНА ЛЕКSIKA
В ОБЩЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧЕСКИЯ ДИСКУРС:
ВОЕННИТЕ ТЕРМИНИ В БЪЛГАРСКИЯ И РУСКИЯ ЕЗИК**

Десислава-Девора Атанасова
(Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”)

Terminology as the basis for linguistic and cultural study researches in Slavic languages is a new scientific territory. The text commented on the specifics of the world picture in terra slavica and terra balcanica, semantics and structure of the metaphors in the two closely related, but typologically different languages. It presents the results of a major study on the subject based on a comparative analysis of more than one hundred basic concepts. The database includes both written and oral practice (housing and personally collected examples).

При анализа на преносните употреби на военни термини в съвременния руски и български език се опирам на ексцерпиран материал от печатните и онлайн речникови ресурси на двата езика, както и на лично събирани данни от разговорната реч. Корпусът включва релевантни за военната сфера термини.

Езикът е културен феномен, а метафората е отражение на когнитивното възприятие и културния контекст. Е. Сепир въвежда термина *incommensurability* ‘несъизмеримост’ на езиците. Отделните езици не само по различен начин фиксират съдържанието на културния опит, но и предоставят на носителите си несъвпадащи начини за възприемане и осмисляне на света (Сепир, 1993). Б. Уорф подчертава, че при сравнение на метафоричните системи дори в близкородствени езици става ясно несходството между отделните детайли на картината на света в една понятийна област (Уорф, 1960). Езиковата картина на света е исторически създадената съвкупност от представи за света, съществуваща във всекидневното съзнание на езиковия колектив и отразена в езика. Това е определен начин на възприемане и конструиране на света. Смята се, че на всеки естествен език съответства уникална езикова картина на света. Основна единица на езиковата картина на света е концептът. Новото научно направление, изучаващо концептосферата, е лингвокултурологията. Учените слависти от школите на Н.

Толстой (Толстой, 1999), А. Вежбицка (Вежбицка, 2001) и Й. Бартмински (Bartmiński, 2006) са обединени от мащабния научен проект *Езиковата картина на света в славянските езици и култури (Językowo-kulturowy obraz świata Słowian i ich sąsiadów na tle porównawczym)*. Дълъг е списъкът от публикации по темата за отделните славянски култури за разлика от компаративистичните.

Терминологията (Реформатски, 1967; Гринев-Гриневиц, 2008; Попова, 2012) като концептосфера в славянските езици е сравнително нов научен обект. Разработени са роднинската терминология, частично – традиционно-обредната, философската, естетическата, политическата, битовата, медицинската, спортната и пр. Военната терминология тепърва навлиза в полезрението на учените (Алексиев, 2005; Георгиева, 2014). Това е свързано с голямата динамика в милитарния дискурс. Съпоставителни изследвания за славянските езици липсват. Базовият концепт *война* в английския и руския език е обект на изследване на Л. Н. Венедиктова (Венедиктова, 2004).

Военните термини и понятия са сред най-широко познатите и имат висока честота на употреба в езика. Това е логично, като се има предвид, че те са свързани с вечни философски, фундаментални и приоритетни за човечеството теми, като темата за войната и мира. Военната професия е сред най-древните и има много висок социален статус. За мъжете войната векове наред е начин на живот. Тя не е чужда и на жените – от митичните амазонки до съвременните жени с военна професия. Децата играят на войници, а е-обществото се забавлява онлайн с военни игри. Редица сайтове предлагат не само военизирани игри, а и разнообразна информация за милитарния дискурс. Той включва богат репертоар от лексикални средства (думи, словосъчетания, абревиатури), устойчиви във времето. Това се отнася в еднаква степен и за руския, и за българския език. Не случайно асоциативните вербални реакции в тях представляват дълъг списък (вж. Балтова и др., 2003).

Сложен е въпросът за терминологичния военен регистър в руския и българския език. В епохата на Студената война и Варшавския договор (1955 - 1991) обяснимо руският език е доминиращ. Това може да се наблюдава в източниците на българския *Военен терминологичен речник* (1979), който съдържа 2950 термина и понятия. В словообразователно отношение преобладават подчинителните словосъчетания. Многократно по-богат е *Русско-немецкият военный словарь* (1990) с около 60000 термина. Военното присъствие на СССР в

Германия близо половин век след края на Втората световна война обяснява появата на този двуезичен речник, както и на свързаните публикации, посветени на военната транслатология.

България е член на НАТО от 2004, но присъединителният процес трае 14 години. Синхронизирането на терминологията неизбежно е свързано с влиянието на английския език. През 2002 излиза *Английско-български военен речник* с подзаглавие *Всички термини на НАТО*. Словникът съдържа над 20000 армейски термина, най-новата единна и унифицирана терминология в армиите на държавите членки на Североатлантическия блок. Унифицирането е постигнато главно чрез калкиране. Русия има официални контакти с НАТО от 1991 г. до 01.04.2014. Те имат сложен политически характер, но съвместните терминологични ресурси на двете суперсили са еталон в лингвистично отношение.

Преносните употреби на военни термини в двата езика не са ново явление, за което съдим по паремиологията, но тенденцията е те да се увеличават. Това се дължи на динамиката на социалните процеси в световен план, които влияят върху менталността. Глобалните промени във военния дискурс влияят на редица социолекти, които имат типологично сходни социални практики. Появява се нова специална лексика в спортния, медицинския, политическия, икономическия, рекламния и пр. специализиран дискурс, заета от военния речник (Чудинов, 2001; Елистратов, 2005), напр. **атака**: *футболна, сърдечна, партийна, банкова, ценова, на звука* (в акустиката) и др. Бизнесът и ъндърграундът също си служат с езика на военните (*атака на фирмата, хакерска атака* и др.). Ролята на медиите за тези езикова неология се увеличава.

Ново в натовския военен речник е манипулативната му употреба. Т.нар. **язык войны** за операциите в Афганистан, Косово и Ирак има нови (камуфлажни) значения, напр.: *агресия* ‘миротворческа операция, възстановление мира’, *бомбардировка* ‘применение авиации’, *боевая операция* ‘специальные действия с привлечением военной компоненты’, *ввод войск* (НАТО на територия Косово) ‘защита молодой демократии’, *военное положение* ‘административные меры по повышению безопасности гражданского населения’ и др. Този военен лексикон от евфемизми и дисфемизми заслужава специално внимание.

Наблюденията ми върху днешната езикова ситуация сочат, че в резултат на промените във военната сфера в световен мащаб се наблюдава тенденция да се

увеличават преносните употреби на традиционни или нови военни термини и понятия. Това става най-напред в специализирания език (професионалния жаргон) и в разговорния стил, в който индивидуалните неологизми (особено в младежкия сленг) под влиянието на модата в езика се превръщат в устойчиви формули и попадат в езика на медиите. Например:

- в разговорния език: *гледа ме като че съм **изтребител**, вилнее **като пършинг**, у дома след купона – **бомба** паднала / у нас как **война** в семье Роуз*

- в социалните мрежи: *Във фейсбук е паднала **бомба**. Тука **бомба** ли е паднала – кой нищо не пише с дни ...? От корнизата папагалът се спуска **като пършинг**, пикира в **бръснещ полет**. / В конце концов жена может **отвоевать** себе кухню, но не более. Мужчина объявляет **ультиматум** тубикам, плюшевым медведям и вышитым подушечкам. Сработает „на ура”!*

- в медиите: *Глиган налетял **като „Пършинг”** на Наско Сираков; Днес да не е паднала **бомба** в Одит-а? В Бургас сякаш е паднала **бомба** / Территориальные **войны** в семье: Кто в квартире главный. Это **война** не за шкафчик или полочку для дисков, а за усиление своего авторитета и веса в семье.*

Както се вижда от примерите, с преносно значение военните термини и понятия се срещат и в писмения език, и в разговорната реч.

Специално внимание заслужава казарменият дискурс. Езикът в тази военна институция винаги е тясно свързан с идеологическите, политическите и социалните нагласи (в т.ч. и в семейството). В двата езика се появяват нови метафори, които имат общо в семантиката си – негативните нагласи на обществото, което се дистанцира от официалното, тоталитарното. В периода на перестройката в Русия и на посттоталитаризма в България промените в обществото като че ли засягат в най-голяма степен военния му сегмент. Новите политически реалности и обвързаности, глобализацията и сложните отношения между двете суперсили намират отражение във военния дискурс. Военната служба в България не е задължителна от 2008 г., докато в Русия тя все още е. Армията у нас е драстично съкратена, но във военната професия се допускат и жени. И в двата езика терминологията неизбежно се синхронизира с натовската. Влиянието на хиперезика – английския (в двата му официални варианта – британския и американския) – не се изразява само в калкиране и навлизане на голям брой неологизми, а и в новото политическо мислене, което налага промяна в микросоциума, поражда нов военен дискурс и нов речник, в който метафорите

имат друга конотация и отразяват промените нагласи на обществото в динамично променящия се свят, съответно и в двете държави.

Например концептът **бомба** в контекста на непрекъснатите регионални военни конфликти разширява значението и употребата си и практически навлиза във всички семантични субстантивни групи – за лица и за нелица, нарицателни и собствени имена:

- в двата езика – едно- и двукомпонентни апелативи:

1. Разг. Само ед. За внезапно, неочаквано събитие или новина, която силно изненадва, поразява. *Жарг.* За някого или нещо, което буди спонтанно одобрение, възхищение. / Нечто важное, вызывающее взрывной интерес, внезапный и сильный отклик: бълг. *Разг. Как ти се струва баницата? – Бомба е! Бомба: Азис стана чичо – сестра му кръсти сина си на певеца. Жарг. Бомба си, хазайке! Хареса ли ти новият филм? – Бомба е!;* рус. *Мобильное телевидение - это просто бомба, данное направление растет сумасшедшими темпами. Этот материал - настоящая бомба, давайте срочно в номер!*

2. Жарг. За много пълна жена. / *Пренебр.* Толстуха; толстая женщина: бълг. *Погледни се – станала си същинска бомба. Жена ми е толкова дебела, че може да я използват като ядрена бомба;* рус. *Глянь, ничего себе бомба пошла!*

3. Разг. секс бомба ‘жена с пищни форми’ / *разг.* секс-бомба ‘женщина с ярко выраженной сексуальностью, вызывающая сильное чувственное влечение’: бълг. *Само за година някога пицната секс бомба Преслава се стопи рекордно - от 70 до сегашните 42 килограма;* рус. *Настоящая секс-бомба никогда бы не стала „Мисс Мира”.*

- само в руския език – апелатив: студ. жарг. *Тип шпаргалки, отличающийся большими размерами (обычно с тетрадный лист) с полностью написанными заранее ответами: На экзамене нам не будут выдавать бумагу, поэтому нужно приносить свою, да и наблюдать за нами будут аспиры, так что лучше сразу делай бомбы – мороки меньше. Бомбы удобны тем, что в них уже написаны готовые ответы к билетам, так что иногда даже удаётся просто предъявить преподавателю – якобы, ответы написаны во время экзамена. Недостаток их заключается в том, что написать бомбы по всем билетам зачастую довольно трудоёмко, да и пронести их на экзамен невпример сложнее, чем обычные шпоры.*

В българския език в същия контекст се използва съчетание с друг военен термин – *царски пищов*.

- само в българския език – двукомпонентни оними: **Бомба** *кючек* – *хит на сезона*, **Vomba**.bg – *Електронен магазин за компютри, телефони, електроника*.

Руският съветски военен дискурс доминира българския. Например концептът **артилерия** има по-голям репертоар както при основните, така и при преносните значения в руския език в сравнение с българския:

1. Основно значение: рус. **артиллѐрия**: **1.** собир. Огнестрелные орудия различных калибров и конструкций. **2.** Род войск с таким вооружением. **3.** Научная дисциплина, изучающая устройство, свойства и способы боевого применения огнестрельных орудий; бълг. **артилѐрия**: **1.** Съвкупност от тежки огнестрелни оръжия и принадлежностите им. **2.** Род войска с такова въоръжение.

И в двата езика се среща подчинителното съчетание **тяжѐлая артиллерия** / **тежка артилерия**, което има преносни употреби, по-богати в руския език.

2. Преносни значения

В руския език те са четири, повечето от които са стилистически маркирани: **1.** Разг. Ирон. Неповоротливые, тяжѐлые на подъѐм, медлительные люди. **2.** Шутл. Влиятельное лицо (напр. в семье). *Вступает тяжѐлая артиллерия* ‘говорит жена, слово жене’. **3.** Разг. Экспрес. Самое надёжное, действенное средство, которое используется в крайнем случае, то, что действенное средство; нечто значительное, важное. **4.** О наиболее авторитетных, неоспоримых аргументах, доводах, к которым прибегают, когда собственные доказательства исчерпаны.

В българския език има само една метафора, отбелязана по следния начин: Ирон. Авторитетно лице или група от лица, чието мнение тежи и има решаващо значение. *В обсъждането се включи и тежката артилерия*.

Единствено в руския език се среща ново съчетание, което се употребява във военния жаргон: **карманная артиллерия** Жарг. Арм. Шутл. Ручная граната.

Основното значение на лексемата *война* (базовият военен концепт) в двата езика естествено съвпада: бълг. ‘въоръжена борба между държави или между обществени сили вътре в държавата’ (Радева, 2004: 82); рус. ‘организованная вооруженная борьба между государствами или общественными классами’ (Евгеньева, 1981: 203). В различни типове стилистичен контекст се появяват други значения, при които се наблюдава симетрия между двата езика. Без да

смятам списъка от преносни употреби за изчерпателен, го илюстрирам с примери от корпуса:

1) ‘състояние на вражда, борба между отделни групировки’: бълг. **война между институциите**; *Това се случва през юли 1969 г., а конфликтът, влязъл по-късно в историята като „футболната война”, избухва между съседите Хондурас и Салвадор; Истинска футболна война се разрази в сръбската столица Белград. „Студената война” – идеологически сблъсък или война за ресурси*; рус. *‘война между ведомствата; Джаннини взбесился и обявил совету директоров войну; ЦСКА выиграл футбольную войну у неуступчивого „Партизана”*;

2) ‘състояние на борба между отделни лица’: бълг. **литературна война**; рус. **литературная война**;

3) ‘състояние на борба с нещо / някого’: бълг. *В Twitter обявих война на пълния член и започнах да употребявам само краткия. Турция все пак обяви тотална война на алкохола*; рус. *Штаб АТО объявил войну украинским журналистам. Михаил Саакашвили объявил войну коррупции в Одессе. Сыктывкарец начал войну бомжам*;

4) ‘състояние на борба със самия себе си’: бълг. **война на нерви**; рус. *Пятый матч – это война нервов и характеров*;

5) ‘състояние на борба за популяризиране на продукцията си’: бълг. *Заплаха от "цветна война" в Казанлък*; рус. *Вчера президент Владимир Путин впервые за месяц винных войн сказал свое веское слово. Бельгия вступает в цветочную войну. Внутри России продолжаются войны за ресурсы, банковские войны и др.*

6) ‘състояние на борба за придобиване на нещо’: бълг. *„Студената война” – идеологически сблъсък или война за ресурси. Петролната война между ОПЕК и шиитовия петрол е в разгара си; война за имоти*; рус. *продовольственная война, коттеджная война*

Изследването на метафоричните модели в обществено-политическия дискурс дава възможност да се разкрият общите характеристики на отношението към действителността, към обществените и културните явления. Разбира се, днес това е възможно в пълнота с междудисциплинарен инструментариум (лингвистика, социология, психология, политология).

Военните метафори са основният маркер на политическите текстове през почти целия съветски период. Фреквентността на такива образи се повишава в

най-сложните ситуации. През 90-те години тя е най-висока. Отначало в руския, а след това и в българския език се появява метафората *война всех против всех* ‘война на всички против всички’. В тази „война” са въвлечени политици, партии, бизнесмени, журналисти, граждани, които постоянно водят „военни действия” (Чудинов, 2001: 42-48). В руския език се засилва употребата на глаголи, глаголно-именни подчинителни съчетания и именни конструкции от типа: *наступают, обороняются, прячутся в окопах, захватывают стратегические высоты, используют необходимые для боевых действий средства. Политические войны ведут штурмовики и десантники, разведчики и артиллеристы, они воюют под руководством маршалов и главнокомандующих, которые разрабатывают стратегию и тактику боевых действий, планируют десантные операции и другие способы достижения победы*. Съвременна Русия се превръща в своеобразно „военизирано общество”.

В публицистиката и в двата езика се появяват редица военни метафори: *бълг. Въпросът ме тика към използването на военна терминология и затова се чудя как да отговоря – като дългогодишен репортер и кореспондент на вестник или като бивш командир на танкова рота. Оперативната журналистика е все едно правиш блицкриг. Първо бомбардираш изненадващо с артилерия или ВВС. После премазваш някой от фланговете на противника с танкове и накрая пускаш пехотата. Тоест, ако трябва да се върнем на журналистическото поле, трябва ти информация, анализ, коментар. Хвърляш информационната бомба, мачкаш с яка, неопровержима фактология и доубиваш противника с коментари по темата. Но е хубаво през цялото време да имаш стратегия. Освен това трябва да внимаваш с доставчиците на информация. Както и при истинска война, винаги се намират всевъзможни доставчици, но някои са склонни да пробутват и халосни патрони; рус. Призрак войны деформирует журналистику. Впрочем, интерес уже не в остатке, а в осадке, горький вкус которого знаком со времен первых информационных войн, когда Березовский и Гусинский, не поделив какой-то лакомый кусок собственности, находились (со своими мушкетерами, или гвардейцами – Доренко и Киселевым) по разные стороны баррикад. Несколько позже была предпринята атака на правительство „младореформаторов”. Тогда расцвели таланты Доренко, Леонтьева, Киселева, сумевших вульгарную информационную мочилровку возвести в ранг искусства. В ту пору и сложилось представление, что СМИ нужны*

олигархам лишь как инструменты „холодной **войны**” между собой и с властью. В силу этого обстоятельства с демократическими СМИ стало происходить нечто неладное. Они стали заостряться и затачиваться. Доренко был уже не столько пером, сколько **штыком**. В битве с Лужковым и Примаковым - **гранатометом**.

В общественно-политический дискурс най-честе е употребата на военни метафори в текстове, посветени на политически и икономически въпроси. Тук целенасочено са подбрани термини, които напълно или частично съвпадат по форма и изцяло съвпадат по значение. По този начин по-ясно личи проекцията на менталността на руснаците и българите, спецификата във военната концептосфера.

Милитарните метафори могат да бъдат класифицирани семантично в следните групи, свързани с военната номенклатура:

1) военни конфликти

Тази група метафори характеризира различни видове сътолковения. Най-често това са различни родове **войни**, напр. рус. *продовольственные, информационные, винные, цветочные, коттеджные, банковские* и пр. Външната политика на Русия с бившите съветски републики е описвана с репертоара на различните родове **войни**. Напрежението в руско-грузинските и руско-украинските отношения веднага се „милитаризира” вербално, напр.: *положение на винно-коньячном **фронте** холодной грузино-российской **войны** сейчас для Тбилиси самое тяжелейшее, если не сказать, чрезвычайное. Но и это, очевидно, еще не точка в продовольственных **войнах**. Блокадная **война**. Цхинвали и Тбилиси перекрывают дороги. Вчера президент Владимир Путин впервые за месяц винных **войн** сказал свое веское слово. Продолжается **война** в Прибалтике: ...Россия и Латвия вступили в затяжную „**войну** слов”, в которой до сих пор не просматривается ни перемирия, ни даже прекращения **огня**. Транзитная **война** с Литвой отложена. **Война** коснулась и зарубежных государств: Бельгия вступает в цветочную **войну**. Внутри России продолжают **войны** за ресурсы, банковские **войны** и др. А что касается **войны** за ресурсы, то она представляется неизбежной и уже в разных формах идет. Клиенты могут стать жертвой банковских **войн**. В результате действий Природохраны коттеджная **война** все более и более разгорается по всей России: ... взять реванш в коттеджной **войне**, которая уже год продолжается в Подмосковье.*

В България също най-често се използва терминът **война** в политическата, икономическата, информационната и други обществени сфери: *Турция все пак обяви тотална война на алкохола. Петролната война между ОПЕК и шиитския петрол е в разгара си. Блокада на пътя Русе - София заради войната по пътищата. Война на думите между Ереван и Анкара за арменския геноцид. Назрява война между родни групировки за контрола на транзитно преминаващия хероин от Турция през България за Европа. Заплаха от "цветна война" в Казанлък. Европейският съюз се готви да обяви банкова война на Русия, гръмна вчера в „Правда“. „Студената война“ – идеологически сблъсък или война за ресурси. Стари къщи горят във война за имоти в Бургас.*

Примерите илюстрират пълно съвпадение в двата езика. Метафорите от тази група означават сериозни конфликтни ситуации както във външните, така и във вътрешните работи.

2) начало и развитие на войната

В днешно време започват нови **войни**, в предприятията постъпват **новобранци**, обявява се **мобилизация**, губещите **капитулират**: бълг. *Най-ожесточената и всеобхватна война днес се води не за граници, територии и политически права, а за човешките умове. Капитулация пред измамата, която ще се случи наесен. За латвийците сме новобранци с куфари. Мобилизират недоволните енергетици в Гърция. Бенито Мусолини капитулира след кратка „обсада“ пред извънпарламентарния натиск; рус. Политики начали войну за молодые умы. Если социалистическая капитуляция Европы будет продолжаться дальше, силовые меры – это и вправду ненужная жестокость. ...коррумпированные, более отстающие в плане политической культуры государства присоединяются к „единой европейской семье“. А платить за то, чтобы довести „новобранцев“ до приемлемого уровня, придется в первую очередь старожилам ЕС. „Союз офицеров“ объявил „мобилизацию всех патриотических сил“. ...правительство в Москве фактически капитулировало перед нефтяными магнатами.*

3) военни действия

Тези метафори означават едва ли не всяко действие, характеризиращо се с интензивност, целеустременост, решителност. Най-често се използват термините **сражение**, **бой**, **битка**, **блокада**, **баталия** и в двата езика: бълг. *Предизборни баталии на 20 км от Бургас. Третата газова война между Русия и Украйна*

ескалира с бясна скорост. След тежките предизборни **сражения**, нападения, обвинения и притеснения парламентарните групи се огледаха подозрително; рус. Предвыборные **баталии** уже начались. В первом же **сражении** российско-украинской „газовой **войны**”, разразившейся на прошлой неделе, Киев понес ощутимую потерю.

За описване на други решителни действия често се използват имена и глаголи от военната терминология, като **блицкриг**, **атака**, **контратака**, **диверсия**, **отстъпать**, **оборонять**, **бомбардировать**, **подрывать**, **торпедировать** и др.: бълг. Червен **блицкриг** стои в дъното на цялата наша история! Наближиха празниците и започнаха да ме **бомбардират** с идеи. МВР мина в кръгова **отбрана** за незаконното подслушване. Целта на тази психологическа **диверсия** е насаждане на чувства. Групова **контраатака** всеки път, когато интересите им бъдат засегнати. Протестиращи готвят **блокада** на НС и „голямо посрещане” на депутатите. Това обаче не възпира коалиционните партньори да **торпедират** законопроекта на съответно другата страна. Бойко в **засада** на границата; рус. Похоже, **блицкриг** Запада прочно застрял в развалинах биполярного мира. Често многие из них **бомбардируют** рекламой доверчивых пользователей – купите! От **обороны** страны к атаке на пиво. Регулярные **диверсии** против высоковольтных линий электропередачи. ... предприняли в четверг пиар-**контратаку**. Михаила Саакашвили, который назвал последние события энергетической **блокадой** Грузии. ... белорусское руководство **торпедирует** все реальные шаги на пути интеграции. Китайцы держат в **осаде** японские консульства и рестораны.

4) въоръжение, употреба на оръжие, резултат от действието му

Бълг. САЩ държат финансово **оръжие** за масово унищожение срещу Русия. Постоянно **бомбардират** компанията с писма за пропуснати надежди. След последното ми мнение има **залп** от изкривяване. И още с първите си строфи подтиква към краткия като **изстрел** въпрос. Демографският **взрив** е резултат от рязкото нарастване на броя на населението. В това отношение налице е и цял **арсенал** от аргументи. **Минното поле** на историческата памет. Бюрото съжалява да изгуби агент от вашия **калибър**. Паметта за историята като **заряд** за национална гордост; рус. финансовое **оружие массового уничтожения**. ... клиента начинают **бомбардировать** другие компании. Критические **залпы** раздавались со страниц печати постоянно. Первый **выстрел**

прозвучал из уст Ксении Анатольевны. ... за счет кого произошел „взрыв рождаемости” госслужащих не допустят **подрыва** имиджа страны. ... артисты с очень скудным **арсеналом** выразительных средств. Когда из-за нескольких маленьких карикатур жгут посольства, просыпается подозрение, что человечество встало на **минное поле**. Госчиновники разного **калибра**. Выходит, что „Путинка” <...> несет в себе отрицательный **заряд**, невольно замахивается на авторитет власти. Но верование становится лишь словесным.

5) организация на военната служба

Метафоризират се най-различни воински специалности: редови войници, пехота, разузнавачи, диверсанти, партизани: бълг. *Отявлен боец за социалистическия реализъм. Космическа пехота от джебчи в столицата. Боян Дановски – театрален разузнавач. Държавна сигурност ще обяви Шекспир за идеологически диверсант. Найчо Цанов е изявен противник на режима на Стамболов;* рус. *Боец политической сатиры. Пенсионеры <...> – это политическая пехота, на горбу которой легко въехать во власть. Главный финансовый разведчик страны Виктор Зубков. Николай Михайлов, ранее хваливший молодого художника, зачислил его в идеологические диверсанты. Партизаны стерилизации, как правило, являются непримиримыми противниками режима В. В. Путина, свернувшего демократию.*

б) военни части и подразделения

Политически формации, трудови, творчески или други колективи, групи заедно действащи лица често са назовани **армия, войска, гвардия, дивизия, отряд, десант, взвод, дружина, отряд** и др.: бълг. *Войска от гладни маймуни слиза в града. Нахлу армия от бесни фенове на хевиметъла. Финансова гвардия Тренто. Спонтанният протест на Барековата гвардия. Цяла дивизия застрахователи преследва новодомците от комплекса. Оперативните работници - верен отряд на Българската комунистическа партия. Студентски десант в лозята на село Строево. Войска от гладни маймуни слиза в града. Нахлу армия от бесни фенове на хевиметъла. Спонтанният протест на Барековата гвардия. Цяла дивизия застрахователи преследва новодомците от комплекса. Оперативните работници - верен отряд на Българската комунистическа партия. Студентски десант в лозята на село Строево;* рус. *Неуправляемое, ленивое и хитрое войско чинуш. Армия секс-работниц в Италии. Финансовая гвардия Тренто. Он предложил выставить на южных границах*

дивизии охотников. *Пришел отряд* родственников. *Журналистский десант* в провинции. *Научный десант* из Финансового университета доминировал на конференции в Сочи.

Семантичните признаци на тези милитарни термини са актуализирани: много голяма група хора е назована **армия**, по-малка – **дивизия**, най-малка – **отряд**, а в редица случаи са актуализирани и допълнителни признаци, напр. ярък положителен емоционален оттенък придобиват термините **дружина** и **гвардия**.

7) местоположение на войските, частите, войниците

Бълг. *Създават условия за формиране на топлинен фронт*. Двата ценни брегови **плацдарма** само станали три. Ученици участваха в международния лингвистичен **лагер**. С общоприетото си положение трудно оправдават такава „**дислокация**”. Веселин Топалов ще разчита на **щаб** от 7 души за най-важната си битка за годината - турнира на претендентите по шахмат.; рус. *Однако главнокомандующему природоохранным фронтом <...>пришлось с позором отступить. Битва за голоса не затихает до последнего момента на всех плацдармах. Именно Ширак сплотил „лагерь мира”, в который кроме Франции вошли Россия и Германия. А уж как разместить торговые точки, как заранее просчитать места их дислокации. Он уже подготовлен лучшими специалистами <...>, но из-за реформирования штаба отрасли оказался под сукном.*

Както се вижда от примерите, преобладаващата част от метафорите съвпадат, но по-богата е руската езикова практика, например в българския не се срещат съчетанията *пиар-контратака*, *журналистский десант*, *критические залпы*.

В семантично отношение репертоарът от военни метафори в руския език е многократно по-голям, отколкото в българския. Напр. основният за милитарния дискурс термин **война** в руския език има над 250 преносни употреби, докато в българския списъкът е скромнен. По-голямо структурно разнообразие се наблюдава в аналитичния български език.

Конфронтацията руски език ~ български език всъщност обяснява съотношения, важни за лингвокултурологията: славянско ~ балканско, глобално ~ регионално, независимост ~ зависимост, победа ~ поражение, мощен ~ слаб, водещ ~ подчинен, информация ~ дезинформация и др., които в комплекс дават отговор на въпроса защо в руския език военната метафора е в пъти повече разпространена и тенденцията е явлението да нараства.

Темата е многоаспектна, а динамиката във военния дискурс в епохата на глобализацията я прави отворена и перспективна.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Алексиев, Б. (2005). Tertium comparations for contrasting metaphorical terms with their equivalents. *Съпоставително езикознание* (3), 102 - 109.
- Балтова, П. и др. (2003). *Български асоциативен речник. Прав и обратен*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Вежбицкая, А. (2001). *Понимание культур через средство ключевых слов*. Москва: Языки славянской культуры.
- Венедиктова, Л. Н. (2004). *Концепт „война“ в языковой картине мира (сопоставительное исследование на материале английского и русского языков)*. Автореферат. Тюмен: ТУ.
- Георгиева, В. (2014). *Съпоставителна характеристика на българската и английската военна терминология (В областта на операциите по поддържане на мира)*. Дисертация. София: Институт за български език при БАН.
- Гринев-Гриневиц, С. В. (2008). *Терминоведение*. Москва: Академия.
- Евгеньева, А. П. (Ред.) (1981). *Словарь русского языка в 4-х томах*. Т. 1. Москва: Русский язык.
- Елистратов, А. А. (2005). Военная лексика в языке спорта. *Русская речь* (2), 64 - 69.
- Попова, М. (2012). *Теория на терминологията*. Велико Търново: Знак'94.
- Радева, В. (2004). *Български тълковен речник*. София: Хермес.
- Реформатский, А. А. (1967). Термин как член лексической системы языка. *Проблемы структурной лингвистики*. Москва: Наука.
- Сепир, Э. (1993). *Избранные труды по языкознанию и культурологии*. Москва: Прогресс: Универс.
- Толстой, Н. И. (1999). *Избранные труды. Т. III: Очерки по славянскому языкознанию*. Москва: Языки русской культуры.
- Уорф, Б. Л. (1960). Отношение норм поведения и мышления к языку. *Новое в лингвистике*, вып. 1, Москва: Прогресс.

Чудинов, А. П. (2001). Россия в метафорическом зеркале: *Когнитивное исследование политической метафоры (1991 – 2000)*. Екатеринбург: УрГПУ.

Bartmiński, J. (2006). *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: UMCS, 2006.